

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфашэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалъэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэпстэу кърал згохъэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м щыІагъэм кыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкІэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэпстэу Джэпсалъ

Дунэпстэу Кърал Згохъэныгъэм (ДКъЗ) и Зэфэсым егъэІу;

Дунэпстэу цыфыгъэм кыхиубытэрэ хэтрэ зы цыфи згохъэныгъи;

мы джэпсалъэр сыдигъуи янэгу кІагъэтызэ, мыщ кыщыхъщырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэІэ зэрэтырагъэтырэм, фашІырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогукІэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгу кІоцІхэми дунэпстэуми кІо къэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшъхъэпэзэ мы згохъэныгъэм хэт къралхэм ежъымэ ялъэкъхэри, яунашъо кІагъэтырэ нэмыкІрэ къралмэ ялъэкъхэри кызэкІиубытэу, дунэпстэум и тэдэрэ чІапІи мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кыщаштэным, лъэшэу щызэрагъэкІоным, щагъэцэкІэным фэкъудынхэу,

цыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цыф жъугъэхэми лъэкъхэми язэфэдэ идеал

шапхъэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэпстэу джэпсалъэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шъхъэфитэу, ялъытэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкІэ зэфэдэу къальфы. Акъылрэ зэхэшІыкІ гъуазэрэ яІэшъы, зыр зым зэкъош зэхашІэ азфагу дэлъэу зэфыщытынхэ фае.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи зэфэдэу фит мы джэпсалъэм хэт цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшъхъэпэнэу, зыщыщ расэм, ышъо, бзылъфыгъэ-хульфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыІыгъ диным, политичнэ е нэмыкІрэ еплъыкІэу иІэм, лъэккъэу е цыф купэу кызызыхъыгъэм, мылкъоу иІэм, кызыщальфыгъэм емылбатыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкІотэныгъэнчъэу.

Ащ нэмыкІэу, кърал шъхъэфити, нэмыкІым иунашъо кІэти, зышъхъэфитыжъныгъэ (автономие) зимыІи, нэмыкІрэу зы шъхъэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыд фэдэрэ къралым ицыфэу щытми хэтрэ цыфи зэхэдзыныгъэ фашІы хъущтэп зыщыщ къралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэпстэу къралхэм азфагу щыриІэ статусым кыыхэкІэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шъхъэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылІу плъытэ е пщІылІыпІэ ибгъэты хъуцтэп, сьд фэдэ шІыкІэуи пщылІыгъэр, пщылІ щэн-къэщэфыныр зыми фэбдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхъэлІэ хъуцтэп, жъалымыгъэкІэ, цІыфыгъэм къемызгъэу е инапэ зыгъэулыиин фэдэкІэ удэзекІо, ащ фэдэ тазыр теплъхъэ хъуцтэп.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чІапІи цІыфэу, юридическэ лицоу къыщальытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи къэрал хабзэм ипашъхъэ щызэфэд ыкІи къэрал хабзэм къэухъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшъхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызгъэу, зэхэдз зыхэлъ ІофшІашъохэми, ащ фэдэ ІофшІашъомэ сьд фэдэуи атегъэгущонми къыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ хабзэ шъхъэІэм е къэрал хабзэм къырипэсырэ цІыф фэшъуашэхэр зыукъорэ ІофшІашъо къызехъулІэкІэ фитыныгъэ зиІэ ухыакІохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи лажъэ имыІэу аубыти, агъэтІыси, егъэзыгъэкІэ нэмыкІрэ чІапІэ афи хъуцтэп.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылхэмрэ аухэсы ыкІи ежъым зы лажъэ къытыралхъэ зыхъукІэ зыми шІомылІыкІэу, зыми иунашъо кІэмытэу, зыми имытелхъэу щыт ухыакІо шъхъэфит псэфитыр зэфагъэкІэ ыкІи нафэу иІоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шІэпхъэджагъэ зытыралхъэрэ хэтрэ цІыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъошт щынэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу щыт ухыигъо нафэм икІэухэу, къэрал хабзэм тетэу агъэкъончафэкІэ хыеу къалъытэ, мыхыашъо къыраплъырэп.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуцтэп, зешІэ лъэхъаным къэрал хабзэкІэ е дунэепстэу хабзэкІэ шІэпхъэджагъэу амылътэщтыгъэ зы Іоф зэришІагъэм е ышІапхъэу къащыхъу горэ зэримышІагъэм къыхэкІыкІэ. Хэти шІэпхъэджагъэ зешІэм фэгъэуцугъэу щытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралхъэ хъуцтэп.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи и гъэшІэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашІэхэрэ шІыкІэхэм шъхъэусыгъончъэу зыри къыхэлэбэ хъуцтэп, инапэ, ыцІэ къеІусэ хъуцтэп. Хэти фитыныгъэ иІ мыщ фэдэ къыхэлэбэныгъэхэм къэрал хабзэкІэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы хэтрэ зы къэралы ичІыналъэ шъхъэфитэу щызекІонэу, щыпсэунэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъы икъэралы ахэтэу тэдэрэ къэралы икощыкІынэу ыкІи икІэрыкІэу къыгъэзэжъынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ иІ жъалымыгъэ/лые кырахынэу зыхъурэм, нэмыкІрэ кърал ышъхъэ ригъэзынэу, шъхъэегъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Ау ишъыпкъапІэкІэ политичнэу шымыт шІэпхъэджагъэхэм е дунэепстэу кърал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгърэ ІофшІашъохэм къахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхъэпэ хъуцтэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ иІ зы къралым ицІыфэу шытынэу.

2. Хэтрэ цыфы зицІыфэу шыт къралым шъхъэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ къралым ицІыф хъунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икъугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хъулъфыгъи фитыныгъэ иІ кызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицІыфэу шыт къралым е динэу ыІыгъым кыыхэкІэу зы пэрыогъуи кыфэмыуцоу, фитэу кыыцэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.

2. Зэрэщэн-зэдэкІоным фэгъэхыгъэ зээзгъныгъэр (нэчыхъэр), зэрэщэцт-зэдэкІоцтхэм ежъмэ я шъхъэфитыныгъэ шъыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икърэкІэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжъэ шъхъаІэшъы, ар цІыф жъугъэми къралыми кьеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ иІ ежъым иунаеу е нэмыкІрэхэр иІэхъэгъоу мылкъу зригъэІэнэу.

2. Хэтрэ цыфы шъхъэусыгъончъэу имылкъу кыІыпхы е хэбгъэны хъуцтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфы гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм кыызэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхъафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрылъэгъоу аригъэшІэн, ыгъээзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфы фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр кыІотэнэу. Мы фитыныгъэм кыыхеубытэ цыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми кымыгъэгумэкІынэу, къралыгъо гъунапкъэхэм ямылтытыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сыд фэдэрэ гъогукІи кылыыхъон, кыыгъотын, зыІэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, зэо-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхищэнэу, зэхэщэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хъуцтэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ иІ занкІэу ежъым е фитэу кыыхихыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ къралым изегъэкІон Іофхэм ахэхъэнэу, ахэлэжъэнэу.

2. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ иІ икърэрали цІыф жъугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшъхъэпэнэу.

3. Хыкумэт Іэшъхъэтетныгъэм илъябжъэр къралым и цІыф жъугъэм ишІоигъоныгъ ары. А шІоигъоныгъэр кърэнафэ шъэф шІыкІэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цІыфмэ яшІоигъоныгъэхэр шъхъэфит-псэфитэу кыызэрэгъэлъэгъошъуцт нэмыкІрэ шІыкІэхэу, зыныбжъ икъугъэ цІыф пстэуми афызІухыгъэу, яІэІтхэми зэфэдэ кІуачІэ яІэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ кытырагъээзжырэхэмкІэ.

22-нэрэ пычыгъу

Цыф жъугъэм зэрэщыщым елътыгыгъу хэтрэ цыфи социалнэ къаухъумэныгъэ фэшъуаш. Къэрал кIуачIэкIэ е къэралыгъомэ яздэIэпыIэкIэ ыкIи хэтрэ къэралы ежъым игъэпсыкIэрэ иамалхэмрэ ялътыгыгъу хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI инапэрэ ицIыфыгъэрэкIэ гупсэфу зэрэиужьын ылъэкIыштэ экономикэ, социалнэ ыкIи шIэнхабзэ IофкIэ зыфэныкъошт аналхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI лэжъэнэу, фитэу иIоф кыыхынуэ, зэфагъэкIэ ыкIи фэшIу амалхэмкIэ лэжъэнэу ыкIи Iофынчъагъэм кыыщаухъумэнэу.
2. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI зэхэдзынчъэу зэфэдэ Iоф фэшI зэфэдэ уасэ кыратынэу.
3. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI ежъыри иунагъуи цыфым фэшъошэн псэукIэ иIэу зыгъэпсэун, ищыкIагъэ хъумэ зылыIэсышъунэу щыт сыд Фэдэр социалнэ къаухъумэныгъэхэмкIэ кIэгъэпытагъэу зы псэукIэ амал къезытын зылъэкIынэу зы лэжъэпкIэ фэшIу кыиIэрыхъэнэу.
4. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI ежъы ишIуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхищэнэу, ащ фэдэ зэхэщагъэм хэхъэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI зигъэпсэфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжъэгъу пIалъэ цыф фэшъуашэ шапхъэм итэу кыфагъэпсынэу, пIэлъэ гъэнэфагъэкIэ илэжъапкIи кыратызэ гъэпсэфакIо дэкIынэу.

25-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI ежъыри иунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшъуашэ иIэу псэун пае шхыныгъо, шъуашэ, унэ ыкIи медицинскэ IэпыIэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ иI, Iофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкыуагъэ, лIыгъобагъэ, шъузэбагъэ, жъыгъэ ыкIи ежъым имыIэшIагъэ Iофыгъомэ къахэкIэу амалынчъагъэ, тхъэмыкIагъэ кылысысэу щытмэ къаухъумэнэу.
2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яI ялыеу кыкIэлъыплъынхэу, кыдэIэпыIэнхэу. Зэрэцгъэ зэлI-зэшъуз ибынэуи зэмышъхъэгъусэмэ къалъфыгъэуи щэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къаухъумэныгъэ амалхэр яздэфэдэу афагъэшъхъапэ.

26-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахь макIэмэ пэублэ ыкIи лъэбжъэ гъэсэныгъэр ахъщэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр уимыIэнкIэ амал имыIэу, егъэзыгъоу щыт. Техникэ ыкIи IэшIагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэлIухыгъэшт. Апшэрэ гъэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэлIухыгъэу щытын фае ежъым исэнауш (талант) елътыгыгъэу.
2. Гъэсэныгъэр цыфым ицIыфыгъэм икIоу зыригъэужьыным фэшIоу гъэпсыгъэу ыкIи цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэ шъхъаIэхэмрэ афашIырэ уасэр, лъытэныгъэр ыгъэлъэшыным, кIигъэпытэным фэунэтIыгъэу щытын фае. Гъэсэныгъэм цыфхэр ригъэгъушIун фае расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулътэ, зэгурыIо, зэфэшIуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлъынэу ыкIи мамырныгъэр кыуухъумэным пае дунэепстэу Къэрал Зэгохъэныгъэм ригъэкIокIырэ лъэжъыгъэм зыригъэужьэу щытын фае.
3. Сабиймэ арагъэгъотышт гъэсэныгъэр зыфэдэщтыр кыыхэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иI цыф жъугъэ шIэнхабзэ псэукIэм фитэу хэхъэнэу, хэлэжъэнэу, гъуазджэр зыфигъэшъхъэпэнэу, шIэныгъэ зыужьыныгъэм хэлэжъэнэу ыкIи ар зыфигъэшъхъэпэнэу.
2. Хэти фитыныгъэ иI ежъым кыгъэгэшIыгъэ шIэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ IэшIагъэхэм мылькоу, пкIэу, уасэу, лъытэныгъэу къапакIорэр кыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм кыыщыхэщырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцэкIэшъунэу зы социалнэ ыкIи дунэепстэу гъэпсыкIэ системэ щыIэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежы ицIыфыгъэ фитэу ыкIи икьюу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цыф жъугъэми къэралми фишIэжын фаеу пшъэрылхэр иIэх.

2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшъхьапэ ыкIи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукIэ, нэмыкIми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лъытэныгъэ къафегъэшIыгъэн ыкIи демократичэскэ цыф жъугъэм зэдыриIэ шэнхабзэр (этикэр), цыф жъугъэ гъэпсыкIэр, щыIакIэр егъэшIокIоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пае фэшIэу къэрал хабзэкIэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ япхыгъэу щытыщт.

3. Сыдэуцтэуи орэхъу, мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшъхьэпэ, зепхъэ хъуцтэп Дунэепстэу Къэрал Зэгохьагъэм и гурылъ-гурышIэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштэу, апэшIуекIоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм кыыхиубытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаIо хъуцтэп мыщ кыыщиIотыкIыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыщ горэр ыIэтынэу, иукъонэу хэтрэ зы къэралы, купы, нэбгыры фитыныгъэ риты фэдэу.
